

U zult de Heere,
uw God,
liefhebben
met heel uw hart,
met heel uw ziel
en met heel uw
verstand.

– Mattheüs 22:37

Waarom zou je de Bijbel bestuderen?

Het is een vraag die mij veel heeft beziggehouden in de ontwikkeling van deze Zij Lucht Studiebijbel.

Mijn persoonlijke geloofsleven was vaak gebaseerd op mijn gevoel. Als God dichtbij voelde, ging bijbellezen en bidden als vanzelf. Als God dichtbij voelde, merkte ik Zijn leiding in mijn leven. Als God dichtbij voelde, vond ik rust in mijn geloof.

Als God dichtbij voelde ...

Maar wat als je Hem niet meer zo duidelijk voelt of ervaart?
Vind je God dan ook met je ratio?

Ik heb ontdekt dat geloven niet alleen gaat om emotie, maar ook om ratio. Niet voor niets lezen we 'U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel én met heel uw verstand.'
Het bestuderen van de Bijbel helpt mij niet alleen om God te leren liefhebben met mijn verstand, maar ook om mijn geloof te begrijpen en te verklaren.

Dan zakt het voelen naar een dieper weten en kennen. Naar een onwankelbaar fundament. Als ik God niet meer voel, dan wéét ik nog steeds dat Hij er is.

De HSV Studiebijbel is een mooi hulpmiddel om de Bijbel beter te bestuderen en te begrijpen. De tijdlijnen, tekeningen, kaarten en extra uitleg zijn heel fijn om naast de bijbelteksten te hebben. Het is mijn verlangen dat deze speciale editie van de Studie Bijbel veel vrouwen zal uitdagen en bemoedigen om Gods Woord vaker te bestuderen.

Ik wens je toe dat deze Zij Lucht Studiebijbel jou helpt om de Bijbel te bestuderen, zodat je de Heere, jouw God, zult liefhebben met heel je hart, met heel je ziel en met heel je verstand.

Liza Kruit-de Jonge
Zij Lucht, 2022

Inhoudsopgave

Afbeeldingen	7
Afkortingen	7-8
Woord vooraf	9
Overzicht van de Bijbel:	
De heilsgeschiedenis in kaart gebracht	10

Het Oude Testament

De theologie van het Oude Testament	17
Tijdslijn van het OT: een overzicht	20
De datering van de uittocht	21
De Hebreeuwse kalender vergeleken met de Gregoriaanse kalender	22

Inleiding op de Pentateuch	23
Genesis	27
Exodus	126
Leviticus	195
Numeri	240
Deuteronomium	305

Inleiding op de historische boeken	360
Jozua	364
Richteren	407
Ruth	446
1 Samuel	455
2 Samuel	507
1 Koningen	548
2 Koningen	606
1 Kronieken	654
2 Kronieken	701
Ezra	755
Nehemia	777
Esther	803

Inleiding op de poëtische boeken en de wijsheidsliteratuur	817
Job	821
Psalmen	871
Spreuken	1025
Prediker	1081
Hooglied	1097

Inleiding op de profetische boeken	1111
Jesaja	1117
Jeremia	1211
Klaagliederen	1302
Ezechiël	1316
Daniël	1397
Hosea	1434
Joël	1453
Amos	1462
Obadja	1479

Jona	1483
Micha	1491
Nahum	1503
Habakuk	1512
Zefanja	1519
Haggai	1527
Zacharia	1533
Maleachi	1554

Het Nieuwe Testament

De tijd tussen beide Testamenten	1566
Joodse en Romeinse heersers	1570
Tijdslijn van gebeurtenissen tussen beide Testamenten	1572
De Herodiaanse dynastie	1574
Het Romeinse Rijk en de Grieks-Romeinse wereld	1576
Joodse groeperingen in de tijd van het Nieuwe Testament	1581
De theologie van het Nieuwe Testament	1584
Tijdslijn van het Nieuwe Testament	1588
De datering van Jezus' kruisiging	1590
De evangeliën en Handelingen lezen	1593

Mattheüs	1597
Markus	1670
Lukas	1714
Johannes	1794
Handelingen	1851
De brieven lezen	1923
Romeinen	1927
1 Korinthe	1963
2 Korinthe	1994
Galaten	2017
Efeze	2033
Filippenzen	2051
Kolossenzen	2064
1 Thessalonicenzen	2076
2 Thessalonicenzen	2087
1 Timotheüs	2094
2 Timotheüs	2109
Titus	2118
Filemon	2125
Hebreeën	2129
Jakobus	2158
1 Petrus	2171
2 Petrus	2185
1 Johannes	2194
2 Johannes	2206
3 Johannes	2209
Judas	2212
Openbaring	2217

Het Oude Testament

GENESIS

Inleiding op Genesis

Auteur, opschrift en datering

Het woord 'Genesis' is ontleend aan de Griekse vertaling van de boeken van Mozes, de Pentateuch, en betekent: 'oorsprong, wording'. Een uitstekende titel, het gaat immers in heel Genesis over de oorsprong van alles – de wereld, het menselijk geslacht, de zonde en het Joodse volk. Het Hebreeuwse opschrift wordt met gebruikmaking van de eerste tekstwoorden uit het boek vertaald als: 'In het begin'.

Volgens de traditie wordt Genesis net als de andere boeken van de Pentateuch toegeschreven aan Mozes. De andere boeken van de Pentateuch gaan over het leven van Mozes en zijn rol bij de intocht van het volk Israël in het land Kanaän. Sommige delen van deze boeken worden uitdrukkelijk toegeschreven aan Mozes (bv. Num. 33:2; Deut. 31:24). Genesis is duidelijk een inleiding op de volgende boeken. Als Mozes verantwoordelijk was voor de compositie daarvan, dan is het vanzelfsprekend om te veronderstellen dat hij eveneens de auteur is geweest van Genesis (vgl. Joh. 5:46). Deze opvatting over het ontstaan van de Pentateuch vormde het standpunt van joden en christenen van voorchristelijke tijden tot in de 19e eeuw.

Zoals al aangegeven in de Inleiding op de Pentateuch, p. 23-26, werd deze traditionele opvatting in de 19e en 20e eeuw afgewezen door zeer kritische geleerden die geloofden dat Genesis en de andere boeken gedurende een langere periode waren samengesteld en hun uiteindelijke vorm gekregen hadden in de 5e eeuw v.Chr. De laatste decennia zijn geleerden hierover echter steeds meer gaan twifelen. Men erkent dat de argumenten voor een late datering van de samenstelling van de Pentateuch vanuit een verzameling van bronnen, flinterdun en niet sterk zijn. Het valt niet te ontkennen dat het boek Genesis postmozaïsche elementen bevat zoals mogelijk de plaatsnamen 'Dan' en 'Ur der Chaldeeën' (Gen. 14:14; 15:7), en dat het Hebreeuws van Genesis enigszins gemoderniseerd werd. Maar dat valt ook te verwachten in een heilige tekst die bewaard werd ten behoeve van het onderricht aan toekomstige generaties. Als die de tekst moesten kunnen begrijpen, was het nodig plaatsnamen en archaïsch taalgebruik te herzien.

Gedurende de oudtestamentische periode zullen de verhalen van Genesis een sterke aanmoediging zijn geweest voor het geloof. We moeten ons voorstellen dat deze verhalen aan het volk werden voorgelezen tijdens de grote feesten in Jeruzalem,

of dat ze in het hele land in de dorpen werden voorgedragen door langskomende Levieten. Door het beluisteren van die verhalen konden de mensen in de tijd van David zich erin verheugen dat de beloften aan Abraham over het erven van het land van de grens van Egypte tot de rivier de Eufraat (15:18) in hun dagen min of meer vervuld waren. Anderzijds konden de Joden tijdens de Babylonische ballingschap troost hebben geput uit het feit dat het land Kanaän voor altijd aan hen was beloofd (17:8). Toen de ballingen begonnen terug te keren, ervoeren zij dat die beloften vervuld werden (Neh. 9). Het is daardoor mogelijk dat de verhalen enigszins bijgewerkt werden als zij opnieuw werden verteld, maar er is geen bewijs dat er substantiële veranderingen aangebracht zouden zijn.

Uiteindelijk lijkt Genesis heel goed zijn ontstaan in het 2e millennium v.Chr. te weerspiegelen (Mozes leefde tussen 1500 en 1300 v.Chr.). De geschiedenis van de zondvloed heeft bijvoorbeeld haar beste parallellen in de Atrahasis- en Gilgamesj-vertellingen en in het Sumerische zondvloedverhaal, die omstreeks 1600 v.Chr. werden opgesteld. De geslachtsregisters van Gen. 5 en 11 vinden een parallel in de Sumerische Koningslijst, gedateerd omstreeks 1900 v.Chr. En sommige kenmerken van de verhalen van de aartsvaders duiden erop dat zij in het vroege 2e millennium thuishoren. De namen zijn typerend voor die periode, en vele gewoonten in het familieleven komen overeen met wat van die periode bekend is. De opkomst van Jozef om onderkoning van de farao te worden in Egypte, hoewel niet vermeld in Egyptische teksten, is heel aannemelijk in het tijdperk van de Hyksos (Semitische heersers van Egypte, ca. 1600 v.Chr.).

Welke datering men ook kiest voor Mozes en de samenstelling van de Pentateuch, er moeten ettelijke eeuwen liggen tussen Mozes en de aartsvaders. In die tijd werden de verhalen over hen waarschijnlijk mondeling doorgegeven, of misschien door een of ander vroeg beschreven bericht dat inmiddels verloren is geraakt. In ieder geval bevestigen de overeenkomsten dat de historische beschrijving van Genesis betrouwbaar is.

Plaats in de Pentateuch

De eerste vijf boeken van de Bijbel worden door de Joden 'de Wet' genoemd en door christenen 'de Pentateuch' of 'de vijf boeken van Mozes'. Het algemene thema van de Pentateuch is Gods verbond met Israël door Mozes, daardoor werd Israël gevestigd als een theocratie (een natie waar Gods aanwijzingen burgerlijke, sociale en religieuze gebieden beheersen) met het oog op het heil van de

hele wereld. Gelet op de discussie over het auteurschap ligt het voor de hand dat Israël in de woestijn de eerste hoorder van de Pentateuch was (de generatie die uit Egypte trok, ofwel de kinderen daarvan). Genesis, als eerste boek van het eerste deel van de Bijbel, richt de aandacht van de lezer op de rest van de Pentateuch, en zo op de rest van de Bijbel. Het verklaart in verteltrant de aard en het karakter van God en de plaats van de mens in Gods schepping. Het biedt een analyse van de zonde en de gevolgen daarvan, en beschrijft Gods antwoord daarop (en toont dus zo aan waarom de ware godsdienst schuldadelgend moet zijn). Het vermeldt de roeping van Abram, in wie alle volken van de aarde gezegend zullen worden, en beschrijft de geboorte en de levens van de voorvaders van het volk Israël, uitlopend op Israël in Egypte. Het feit dat de HEERE de universele Schepper is, toont aan waarom Israël een boodschap heeft voor heel de mensheid. Tegelijkertijd zet Genesis gedragsmodellen uit, zowel in de openingshoofdstukken als in de voorbeelden van de gelovige gehoorzaamheid van de aartsvaders.

Genesis is daarom een boek van onderricht. Dat is de reden waarom Joden het in de Thora plaatsen, want het Hebreeuwse woord *tōrā*, doorgaans vertaald als ‘wet’, heeft de ruimere betekenis van ‘onderricht’. Het kan terecht worden beschouwd als het ‘eerste boek van Mozes’, vanwege zijn rol als inleiding op de volgende vier boeken, Exodus tot en met Deuteronomium, die opgebouwd zijn rond het leven van Mozes. Zoals aangegeven in de Inleiding op de Pentateuch, p. 23-26, zijn de eerste vijf boeken van de Bijbel het fundament voor de rest. Genesis is de basis van de Pentateuch.

Opbouw van het boek

Genesis is verdeeld in twee grote onderdelen: (1) de oergeschiedenis van de wereld vóór Abraham (hs. 1-11); (2) de geschiedenis van de aartsvaders (hs. 12-50). De omvang van de twee delen is betekenisvol: de essentiële hoofdstukken 1-11 leggen de grond voor het hoofdthema, namelijk Gods omgang met Abraham, Izak en Jakob en diens zonen – het onderwerp van de hoofdstukken 12-50.

Genesis gaat over ontstaan en generaties. Beginnend met de Goddelijke ordening van de schepping, volgt het vele generaties lang een familielijn die de lezer meevoert van Adam tot Jakob en zijn zonen (zie diagram, p. 29). Deze familielijn vormt de ruggengraat van Genesis, verbindt zijn afzonderlijke elementen tot een samenhangend geheel, en verklaart de literaire kenmerken die het onderscheiden van andere oudtestamentische verhalende boeken.

Een van de kenmerken van Genesis is de aanhef: ‘Dit zijn de afstammelingen van ...’ (2:4; 5:1 met een kleine variatie; 6:9; 10:1; 11:10; 11:27; 25:12; 25:19; 36:1; 36:9; 37:2; zie tabel hiernaast). Iedere aanhef

werkt als een zoomlens door de aandacht te richten op een kleiner gedeelte van het geheel van het beeld dat in het vorige onderdeel is getoond, en zo functioneert de aanhef als een inleiding op het volgende gedeelte. Terwijl Genesis beschrijft hoe de bevolking van de aarde door vele generaties heen toeneemt, wordt de aandacht van de lezer voortdurend gericht op één speciale persoon in elke generatie en op zijn nakomelingen.

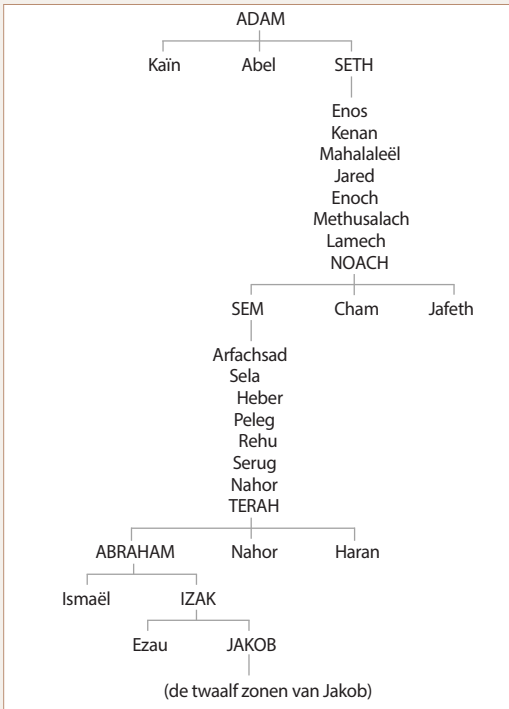
GENERATIES IN GENESIS

Oergeschiedenis (1:1-11:26)			
Inleiding	Algemene aanhef	Specifieke aanhef	Tekstgedeelte
2:4	Dit is wat uit ... voortkwam	de hemel en de aarde	2:4-4:26
5:1	Dit is het boek van de afstammelingen van	Adam	5:1-6:8
6:9	Dit zijn de afstammelingen van	Noach	6:9-9:29
10:1	Dit zijn de afstammelingen van	de zonen van Noach	10:1-11:9
11:10	Dit zijn de afstammelingen van	Sem	11:10-26
Geschiedenis van de aartsvaders (11:27-50:26)			
11:27	Dit zijn de afstammelingen van	Terah	11:27-25:11
25:12	Dit zijn de afstammelingen van	Ismaël	25:12-18
25:19	Dit zijn de afstammelingen van	Izak	25:19-35:29
36:1, 9	Dit zijn de afstammelingen van	Ezau	36:1-37:1
37:2	Dit zijn de afstammelingen van	Jakob	37:2-50:26

Een tweede karakteristiek van Genesis is de bijzondere belangstelling voor geslachtsregisters. Hoewel dat voor moderne lezers onaantrekkelijk kan zijn vanwege het gebrek aan de spanning van de verhalende gedeelten, dragen zij toch op een bijzondere manier bij aan de structuur van Genesis (evenals aan het besef voor geschiedenis; zie Genesis en de geschiedenis). Er worden verschillende soorten geslachtsregisters gebruikt: doorlopende en gedeeltelijke. Genesis heeft twee *doorlopende geslachtsregisters* die tien generaties omvatten. Zij noemen elk slechts één stamvader in ieder geslacht. Dezen spelen een belangrijke rol in de verbinding van de grotere verhalende onderdelen. De periode van Adam en Eva wordt verbonden met die van Noach door het geslachtsregister in hoofdstuk 5. Een soortgelijk geslachtsregister in 11:10-26 legt de

verbinding tussen Noachs zoon Sem en Abraham. Terwijl de doorlopende geslachtsregisters één geheel vormen met de hoofdlijn van de familie, heeft Genesis ook een aantal *gedeeltelijke geslachtsregisters* die een ondersteunende functie in het boek hebben. Door beperkte informatie te geven over personen die minder belangrijk zijn, bieden de gedeeltelijke geslachtsregisters vertakkingen van stambomen die doorgaans slechts een paar generaties omvatten (zie 10:1-32; 25:12-18; 36:1-8; 36:9-43). Terwijl de doorlopende geslachtsregisters de lezer als in etappes van een langere tocht vlot van 'A' naar 'B' leiden, vormen de gedeeltelijke geslachtsregisters doodlopende wegen (zie diagram hieronder).

HET GESLACHTSREGISTER VAN GENESIS

Thema

De thematiek van Genesis betreft schepping, zonde en herschepping. Het boek vertelt hoe God de wereld heel goed heeft geschapen, maar dat die als gevolg van de ongehoorzaamheid van de mens door de zondvloed vernietigd werd. De nieuwe wereld na de zondvloed werd ook door de menselijke zonde bedorven (hs. 11). De roeping van Abraham, in wie alle volken gezegend zouden worden, biedt de hoop dat Gods bedoeling uiteindelijk gerealiseerd zal worden via Abrahams afstammelingen (hs. 49).

Kernthema's

1. De HEERE God is zowel transcendent als immanent en heeft de aarde geschapen om de plaats van Zijn woning te zijn. Hij stelt mensen aan als

Zijn priesterlijke onderkoningen of vertegenwoordigers, zodat zij de aarde zouden vervullen en zorgvuldig heersen over de andere schepsele (1:1-2:25).

2. Het eerste menselijke paar verzaakt zijn priesterlijke en koninklijke plichten. Het komt in opstand tegen God en bedriegt Hem door te handelen naar de voorstellen van de slang. Hun moedwillige ongehoorzaamheid tast de menselijke natuur en de harmonieuze orde van de schepping radicaal aan (3:1-24; 6:5-6).
3. God kondigt genadig aan dat het nageslacht van de vrouw verlossing van de tirannie van de slang voor de mensheid zal bewerken. Genesis schetst dan een unieke familielijn die toont hoe de leden ervan een bijzondere verhouding tot God genieten en een bron van zegen zijn voor een wereld die onder het oordeel van God ligt (3:15; 4:25; 5:2; 6:8-9; 11:10-26; 12:1-3; 17:4-6; 22:16-18; 26:3-4, 24; 27:27-29; 28:14; 30:27-30; 39:5; 49:22-26).
4. Als gevolg van de ongehoorzaamheid van de mens verwordt zijn unieke verhouding tot de aardbodem, met moeitevolle arbeid en zelfs hongersnood tot gevolg. Hoewel Genesis de gevolgen van de verbroken relatie levendig tekent, schildert het ook de bijzondere familielijn als verlichting brengend van deze last (3:17-19; 5:29; 9:20; 26:12-33; 41:1-57; 47:13-26; 50:19-21).
5. Terwijl het bij de straf voor de vrouw gaat om de pijn bij het baren van kinderen (3:16), spelen vrouwen een essentiële rol bij het voortzetten van de unieke familielijn. Met Gods hulp wordt zelfs onvruchtbaarheid overwonnen (11:30; 21:1-7; 25:21; 29:31-30:24; 38:1-30).
6. De verdorvenheid van de menselijke natuur veroorzaakt dat families uit elkaar gaan wanneer broederlijke genegenheid ontaardt in wraak en haat (4:1-16; 13:5-8; 25:22-23, 29-34; 27:41-45; 37:2-35). Hoewel Genesis de aandacht vestigt op de realiteit van familietwisten, hebben de familieleden de mogelijkheid om bewerkers van verzoening te zijn (13:8-11; 33:1-11; 45:1-28; 50:15-21).
7. God gebruikt verbanning uit Eden en verstrooiing over de aarde om de zondaars te straffen (3:22-24; 4:12-16; 11:9). De landbelofte is echter een teken van Goddelijke genade (12:1-2, 7; 13:14-17; 15:7-21; 26:2-3; 28:13-14; 50:24).
8. Alhoewel God bereid is bijna de gehele mensheid van wege haar verdorvenheid te vernietigen (6:7, 11-12; 18:17-33), verlangt Hij dat de aarde wordt bevolkt door mensen die rechtvaardig zijn (1:28; 8:17; 9:1, 7; 15:1-5; 17:2; 22:17; 26:4; 28:3; 35:11; 48:4).

Samenvatting van de heilsgeschiedenis

Moderne lezers zijn waarschijnlijk wel vertrouwd met bepaalde delen van Genesis. De meesten worstelen echter om te begrijpen hoe de niet bij elkaar passende elementen van het boek met elkaar te

verbinden zijn om tot een eenduidig verhaal te komen. Dit heeft tot gevolg dat men afzonderlijke gedeelten dikwijls op zichzelf leest, zonder zich te realiseren hoe het grotere literaire verband de betreffende passage bepaalt. Het is zeer belangrijk het totaalbeeld van Genesis in het oog te houden.

Centraal in het geheel staat de familielijndie de ruggengraat van het gehele boek uitmaakt. Het belang van deze familielijndie kan men niet overschatten, want beginnend in 3:15 wordt het nageslacht van de vrouw de bron van hoop op de ondergang van de slang en het herstel van de aarde en alles wat daarin is. Mettertijd loopt het nageslacht van de vrouw via Seth naar Noach, 'een rechtvaardig, oprecht man' (6:9) die genade vond bij God zodat God hem en zijn familie spaarde bij de zondvloed. Van Noach loopt de familielijndie naar Abraham, in wie al de geslachten van de aarde gezegend zullen worden (12:1-3). Als God met Abraham het verbond van de besnijdenis instelt, wordt de Goddelijke belofte verbonden met een komende koninklijke nakomeling over de lijndie van Izak, de zoon van Abraham.

Het vervolg van Genesis verbindt de belofte van zegen nauw met de eerstgeborene zoon. Toch valt dit samen met een ongebruikelijk motief binnen het boek. De positie van de eerstgeborene komt niet altijd toe aan de zoon die het eerst geboren is. Als bij Izak een tweeling geboren wordt, ontstaat er een langdurige strijd tussen Ezau en zijn jongere broer Jakob. Nadat Ezau zijn eerstgeboorterecht aan Jakob verkoopt voor een schotel linzensoep (25:29-34), krijgt Jakob op bedrieglijke wijze van Izak de zegen van het eerstgeboorterecht (27:27-29). Uitgedrukt in termen waarin Gods belofte aan Abraham doorklinkt, bevestigt deze zegen dat Jakob degene is door wie de koninklijke lijndie verdergaat.

De bevoordeling van Jozef tot de positie van eerstgeborene boven Ruben bevestigt aanvankelijk, in overeenstemming met zijn dromen, dat de mogelijke koninklijke lijndie met hem verder zal gaan. Hoewel hij door zijn broers als slaaf wordt verkocht, bevestigt zijn daaropvolgende positie als onderkoning in Egypte dat God met hem is. Later, als de familie herenigd is en Jakob de zegen van het eerstgeboorterecht uitsprekt over Jozefs jongere zoon Efraïm, lijkt de toekomstige koninklijke lijndie zo verder te gaan (48:13-19). Genesis bevat echter een interessante wending. Ondanks het belang van Jozef ondergaat zijn oudere broer Juda een opmerkelijke verandering: het koningschap wordt ook verbonden aan zijn nakomelingen (49:8-12).

Behalve in Genesis wordt het leiderschap in Israël van de lijndie van Efraïm ook genoemd als Jozua (uit de stam van Efraïm, Num. 14:8, 16) het volk het land Kanaän binnenleidt. In de tijd van Samuel echter, worden de Efraïmieten verworpen als God David verkiest om de eerste dynastie in Israël te vestigen (zie Ps. 78:67-72). Uiteindelijk komen de Goddelijke beloften, verbonden aan de familielijndie,

tot vervulling in Jezus Christus, de mens geworden Zoon van God Die door adoptie 'de Zoon van David, de Zoon van Abraham' wordt (Matt. 1:1; zie Hand. 3:25-26; Gal. 3:16). Door vooruit te kijken naar een bijzondere Koning Die Gods zegen voor de mensheid zal brengen, legt Genesis het fundament waarop de rest van de Bijbel rust.

Met te zeggen dat Genesis vooruitwijst naar Jezus Christus moet men voorzichtig zijn, omdat Genesis geen uitgewerkte christologie biedt. Wat in Genesis begint als een Goddelijke belofte van heil, verbonden aan het nageslacht van de vrouw, legt de rest van het OT nader uit. De gedachten die Genesis echter aanreikt, liggen geheel in het spoor van de uiteindelijke werkelijkheid.

Terwijl het concept van *de zegening van de volken door een toekomstige Koning* het hart van Genesis vormt, worden ook andere verwante thema's uitgewerkt. Een van de belangrijkste daarvan is de belofte aan Abraham dat hij tot een *groot volk* zal worden (Gen. 12:2). Hierbij staat het dubbelconcept *land* en *nakomelingen* centraal. Het zijn beide wezenlijke bestanddelen van het volksbestaan.

De nadruk op een volk dient men te verstaan in het licht van Gods plan met de aarde. Deze moet Zijn woonplaats zijn, waar een menselijke bevolking van koninklijke priesters Hem omringt. Als Adam en Eva God ontrouw worden, verliezen zij echter hun bijzondere status. Later, wanneer God komt wonen te midden van de Israëlieten, krijgen zij als volk de gelegenheid een koninklijk priesterschap te zijn (Ex. 19:6). Helaas verwezenlijken zij nooit alles wat God met hen beoogt. Toch bieden zij zelfs door de mislukkingen heen een aanwijzing hoe de aarde onder Gods heerschappij zou moeten staan.

Met de komst van Jezus Christus is Israël's nationale theocratie vervangen door een internationaal koninkrijk van priesters dat Joden, Samaritanen en heidenvolken omvat (1 Petr. 2:9). Hoewel de kerk de woonplaats van God op aarde wordt, blijft toch het kwade bestaan. Alleen na de wederkomst van Christus en het uiteindelijke oordeel zullen alle dingen worden hersteld en wordt er een nieuwe aarde geschapen. Dan zal het nieuwe Jeruzalem de voltooiing laten zien van het Goddelijke plan dat in Genesis begon. Het visioen van de nieuwe aarde bij Johannes in Openb. 21-22 heeft nauwe verwantschap met Gen. 1-2.

(Zie voor een uitleg van de heilsgeschiedenis het Overzicht van de Bijbel, p. 10-14.)

Genesis en de geschiedenis

Alle gebeurtenissen in Genesis gaan duidelijk vooraf aan de tijd van Mozes. Dat is het geval met de aartsvaders (hs. 12-50) en nog veel duidelijker bij de oergeschiedenis (hs. 1-11). Verder zijn er belangrijke overeenkomsten tussen de hoofdstukken 1-11 en verhalen van oude tijden uit Mesopotamië (bv. schepping en zondvloed). Omdat deze verha-

len over het algemeen ‘mythen’ worden genoemd, opperen sommigen dat dit de juiste categorie zou zijn voor de verhalen in de hoofdstukken 1-11. Soms bestempelt men deze verhalen van de aartsvaders zelfs als legenden, met maar weinig verbinding met concrete mensen en gebeurtenissen. Om in deze zaken enige orde te scheppen, is het allereerst de vraag of Genesis claimt ‘geschiedschrijving’ te zijn.

Om deze vraag te behandelen, is het van belang een goede, heldere en nauwkeurige definitie te hebben van ‘geschiedenis’. In het gewone taalgebruik slaat het woord eenvoudigweg op een beschrijving van feiten, waarvan de auteur meent dat zij hebben plaatsgevonden. Op zichzelf genomen geeft het etiket ‘geschiedenis’ geen uitsluitsel over de vraag of de beschrijving volledig, onbevooroordeeld, vrij van Goddelijke bemoeienis, in strikt chronologische volgorde of met of zonder zinnebeeldige en fantastische (soms mythologisch genoemde) elementen is.

Met deze definitie is het gemakkelijk in te zien dat Genesis feitelijke en zeker geen mythologische gebeurtenissen beoogt weer te geven. Het boek legt aan zijn Israëlitische gehoor uit hoe hun voorouders in Egypte terecht kwamen. De geslachtsregisters verbinden Jakob en zijn kinderen met de oude generaties die teruggaan tot Adam en Eva, het oorspronkelijke mensenpaar. Verder is het boek *narratief proza*, waarbij het vertellen van geschiedenis de voornaamste functie in de Bijbel is. Het scheppingsverslag, 1:1-2:3, verschilt stilistisch van de rest van het boek. Het gaat daar om *verheven proza*, en elders in de Bijbel wordt van de historiciteit ervan uitgegaan (bv. Ps. 136:4-9). (Zie Genesis en de wetenschap.)

De overeenkomsten tussen Gen. 1-11 en de Mesopotamische verhalen ondersteunen in feite de conclusie dat deze hoofdstukken de intentie hebben om geschiedenis te beschrijven. De Mesopotamische verhalen hebben duidelijk de intentie om feitelijke historische gebeurtenissen te vieren, maar zij doen dat in ‘mythologische’ bewoordingen. De verhalen in Genesis verschillen daar echter fundamenteel van, doordat zij de daden van de enig ware God verhalen. Genesis biedt, net als de Mesopotamische verhalen, het openingstafereel van een grote vertelling die een bijzonder wereldbeeld laat zien. Voor de noodzakelijke onderbouwing van dit wereldbeeld moest de auteur werkelijke gebeurtenissen gebruiken (zij het theologisch geïnterpreteerd). Op deze manier bedoelt Genesis een getrouw verslag te leveren van deze gebeurtenissen, in overeenstemming met het bijbelse wereldbeeld. Dat wereldbeeld houdt in dat de HEERE, de Godheid van Israël, de universele Schepper is van hemel en aarde, Die ervoor zorgde dat de mensheid Hem kende en liefhad; dat gaat over de val van de mensheid door de ongehoorzaamheid van Adam en Eva, en dat God Israël verkoos om het middel te zijn waardoor heel de

mensheid de zegen zou ontvangen van de kennis van de ware God. Het is duidelijk dat dit wereldbeeld vereist dat de gebeurtenissen in Genesis historisch zijn.

Tegelijkertijd is het niet mogelijk alle vragen die uit Genesis opkomen, te beantwoorden. Gelovige exegeten van het boek verschillen bijvoorbeeld van mening over de vraag hoelang Adam leefde vóór Abraham, of zelfs hoelang de periode van de schepping duurde (zie Genesis en de wetenschap). Er is hier niet genoeg materiaal voor een volledige levensbeschrijving van Abraham. Zelfs de naam van de farao die Jozef diende, wordt niet genoemd. Door archeologisch onderzoek is het mogelijk sommige gebeurtenissen uit Genesis een plaats te geven in de geschiedenis van het oude Nabije Oosten, ten minste om er een waarschijnlijk scenario voor te bieden. Het blijft echter waar dat Mozes er niet op uit was een samenhangende hertelling te bieden van oude tijden. Zijn doel lag ergens anders.

Genesis en de wetenschap

De verhouding van Genesis tot de wetenschap is in de eerste plaats een kwestie van hoe men de berichten over de schepping en de zondeval (hs. 1-3) en over de zondvloed (hs. 6-9) leest. Wat voor soort ‘dagen’ beschrijft Gen. 1? Hoelang geleden zou dit gebeurd zijn? Zijn alle soorten geschapen zoals ze nu zijn? Waren Adam en Eva echte mensen? Stammen alle mensen van hen af? Wat was de omvang van de zondvloed? Hoeveel invloed had die op geologische formaties?

Gelovige exegeten hebben argumenten aangeleverd om de scheppingsweek van Gen. 1 als een normale week met gewone dagen op te vatten (de ‘kalenderdag’-lezing), of als een opeenvolging van geologische tijdperken (de ‘dag-tijdperk’-lezing). Anderen zien ze als Gods ‘werkdagen’ analoog aan een menselijke werkweek (de ‘analoge dagen’-visie), of als een literaire methode om de scheppingsweek voor te stellen *alsof* het een werkweek was, maar zonder rekenschap te geven van de tijdsduur (de ‘literaire raamwerk’-visie). Sommigen hebben gesugereerd dat Gen. 1:2, ‘de aarde nu was woest en leeg’, een toestand beschrijft die voortvloeide uit satans oorspronkelijke rebellie, die voorafging aan de eerste scheppingsweek (de ‘haat-theorie’). Er zijn nog andere theorieën, maar deze vijf zijn het bekendst.

Geen van deze gezichtspunten vereist de ontkenning dat Gen. 1 historisch is, zolang men de discussie in het gedeelte over Genesis en de geschiedenis in gedachten houdt. Elk van deze lezingen kan in overeenstemming worden gebracht met andere bijbelse passages die de schepping weer geven. De belangrijkste daarvan is Ex. 20:11: ‘Want in zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat erin is, en Hij rustte op de zevende dag.’ Aangezien in deze passage Gen.

1:1-2:3 doorklinkt, moet het woord 'dag' hier hetzelfde betekenen als in Gen. 1. Daarom *vereist* het niet een gewone-dag-interpretatie, maar *belet* het die evenmin. De argumenten voor en tegen deze verschillende opvattingen vergen gedetailleerde behandeling van het Hebreeuws (veel uitputtender dan over de betekenis van 'dag'). Weging van deze argumenten zou buiten de bedoeling van deze discussie voeren.

Een volgende kwestie heeft betrekking op de geslachtsregisters. Beschrijven die de directe afstamming van vader op zoon, of zijn daarbij hiaten mogelijk? De Hebreeuwse term 'vader' kan worden gebruikt voor een verre voorvader, en 'zoon' kan betrekking hebben op een latere afstammeling. Op dezelfde manier kan 'verwekken' betekenen 'een voorvader worden van'. Met andere woorden: de gebruikelijke opvattingen over Hebreeuwse geslachtsregisters veroorloven hiaten. Geslachtsregisters zijn niet gegeven om een tijdsduur aan te duiden.

Deze kwesties worden minder dringend wanneer men bedenkt dat geen bijbelse passage ooit beweert de lengte van de scheppingsweek uit te tellen (behalve Ex. 20:11). Ook telt geen enkele bijbelauteur de leeftijden in de geslachtsregisters bij elkaar op om de absolute tijden te berekenen.

Zou Gen. 1 een 'wetenschappelijk relaas' moeten heten? Het is dan opnieuw van doorslaggevende betekenis een zorgvuldige definitie te hebben. Geeft Genesis een getrouw verslag over het begin van het materiële heelal? Op die vraag moet het antwoord zijn: ja. Anderzijds: verstrekt Genesis informatie die overeenstemt met de doelstellingen van de huidige wetenschap? Op deze vraag luidt het antwoord: nee.

Laten we eens kijken naar een paar mogelijkheden. Bijvoorbeeld: de term 'naar hun soort' komt niet overeen met de notie van 'species' (onze biologische soortindeling). Het betekent gewoon 'categorie' en kan betrekking hebben op een soort, een familie of zelfs een nog gewonere systematische groep. Zeker, de planten worden in twee verschillende groepen ingedeeld: kleine zaaddragende planten en grotere boomachtige. De landdieren worden beschreven als tamme dieren ('vee'), kleine dieren zoals muizen, hagedissen en spinnen ('kruipende dieren') en wilde dieren en roofdieren ('wilde dieren van de aarde'). Geen enkele soort, behoudens de mens, krijgt trouwens een eigen Hebreeuwse naam. Zelfs de zon en de maan krijgen niet hun gewone Hebreeuwse naam (1:16). De tekst zegt niets over het proces waardoor 'de aarde groen voortbracht' (1:12) of waardoor de verschillende soorten dieren verschenen – hoewel het feit dat het gebeurde in antwoord op Gods bevel aangeeft dat het niet toe te schrijven was aan natuurlijke krachten in het materiële heelal zelf.

Deze vertelling is prima geschikt voor het belangrijkste doel: een gemeenschap van rondtrek-

kende herders in de Sinai in staat te stellen de onbegrensde goedheid van de Schepper te eren. Ze vertelt niet waarom bijvoorbeeld een spin verschilt van een slang. Ook verklaart ze niet welke genetische verwantschap er misschien bestaat tussen verschillende schepselen. Tegelijkertijd schetst ze, wanneer de passage wordt genomen zoals die bedoeld is, een wereldbeschouwing waarin de wetenschap zich thuis voelt (waarschijnlijk de enige wereldbeschouwing die wetenschap werkelijk mogelijk maakt). Dit is het concept van een wereld gemaakt door een goede en wijze God en uitstekend toegerust voor mensen om ervan te genieten en erover te heersen. De dingen in de wereld hebben natuurlijke eigenschappen die de mens kan kennen, althans ten dele. De menselijke zintuigen en intelligentie zijn de geschikte gereedschappen om te kunnen onderscheiden en ware dingen te zeggen over de wereld. (De gevolgen van de zonde kunnen uiteraard dit proces verstoren.)

Het is duidelijk dat Adam en Eva worden gepresenteerd als echte mensen. Hun rol in de geschiedenis als het kanaal waardoor de zonde in de wereld kwam, laat zien dat zij als 'bovenloop' van het menselijk geslacht worden beschouwd. Het beeld van God onderscheidt hen van alle dieren en vormt een bijzonder geschenk van God (d.w.z. geen louter 'natuurlijke' ontwikkeling). Het gevolg is dat mensen taalmogelijkheden hebben, moreel kunnen oordelen, redelijke wezens zijn en waardering voor schoonheid met elkaar delen. Dit verschilt en overstijgt de krachten die bij de dieren waarneembaar zijn. Een wetenschap die aan dit feit voorbijgaat, geeft geen getrouwe beschrijving van de werkelijkheid.

Het bijbelse wereldbeeld toont ook aan dat alle mensen enerzijds delen in het nodig hebben van God maar geneigd zijn tot zonde, anderzijds delen in de mogelijkheid tot geloof in de ware God.

Eenzelfde voorzichtigheid vraagt het lezen van de geschiedenis van de zondvloed. In de aantekeningen wordt ingegaan op de vraag wat de omvang van de zondvloed was volgens Mozes. De beschrijving van de zondvloed houdt zeker in dat deze wijdverspreid en catastrofaal was. Toch rijzen er moeilijkheden bij het doen van vrijmoedige uitspraken dat de vertelling is opgezet om de vraag te kunnen beantwoorden hoe ver de zondvloed zich dan wel uitstrekte. Het zou dus onvoorzichtig zijn aan de zondvloed al de geologische formaties toe te schrijven die tegenwoordig waarneembaar zijn – de aardlagen, de fossielen, de vormveranderingen en dergelijke. Geologen erkennen dat catastrofale gebeurtenissen zoals vulkaanuitbarstingen en massale overstromingen grote gevolgen hebben gehad voor het landschap. Toch is het de vraag of al deze gebeurtenissen alles tot stand konden brengen wat men ze toeschrijft. Nogmaals: bij de auteur gaat het daar niet om, hij wil de nadruk leggen op de belangstelling die God heeft voor de mensheid.

Hoewel het onjuist is Genesis te gebruiken alsof het rechtstreeks informatie biedt in een moderne wetenschappelijke vorm, is het toch van belang de historische waarde ervan en zijn wereldbeeld met God in het middelpunt te erkennen om zodoende een zuivere basis te leggen voor het bedrijven van zorgvuldige wetenschap.

Genesis lezen in de 21e eeuw

Het boek Genesis ontstond duizenden jaren geleden – een feit dat men gemakkelijk vergeet wanneer men het leest in een moderne vertaling. Het is samengesteld in een tijd en cultuur die ver verwijderd waren van de ervaringen van de meeste moderne lezers. Men moet dus rekening houden met deze afstand tussen tekst en lezers. Hoewel moderne vertalingen dit hiaat proberen te overbruggen, is het niet altijd mogelijk de oorspronkelijke nuances en woordspelingen van het originele Hebreeuws exact over te brengen. Bovendien gebruikt Genesis literaire technieken die in onze tijd niet vaak meer gebruikt worden. Omdat ze verweven zijn met verhalen in de cultuur van het oude Nabije Oosten, werpen deze kenmerken barrières op, die alleen te slechten zijn door geduldige bestudering van de tekst.

Vertaling van Genesis stelt ons verder voor het probleem dat het ook gaat om het geïnspireerde woord van God. Dat brengt sommige lezers ertoe aan te nemen dat deze onfeilbare tekst alwetend is, net als zijn Goddelijke auteur. Zij zoeken dan naar antwoorden op vragen die Genesis niet probeert te geven. Net als elk ander deel van de Bijbel is Genesis echter beperkt en selectief met betrekking tot de informatie die het doorgeeft. Het vertelt de lezers niet alles wat die misschien graag willen weten. Dikwijls kunnen lezers op zichzelf terecht vragen stellen, waarop de tekst geen antwoord geeft. Genesis vertelt bijvoorbeeld niet hoe de slang Gods vijand werd of waar Kaïn een vrouw vond. Ondanks de vele vragen moet men zijn natuurlijke nieuwsgierigheid in goede banen leiden, want de geïnspireerde auteur van Genesis bedoelt alleen bepaalde zaken door te geven. Toch houdt de tekst niet op het woord van God te zijn omdat hij beperkt is in wat hij de lezer vertelt. Hij hoeft niet uitputtend te zijn om waar te zijn.

Deze opmerkingen over de beperkingen van Genesis als een literaire tekst zijn vooral van belang als men naar de beginhoofdstukken kijkt. De paragrafen over 'Genesis en de geschiedenis' en 'Genesis en de wetenschap' maken duidelijk waarom het terecht is te zeggen dat deze hoofdstukken bedoeld zijn om geschiedenis weer te geven, en dat zij een wereldbeeld presenteren dat de wetenschap haar correcte plaats wijst. Tegelijkertijd betekent dit niet dat zij hun boodschap aanbieden in een vorm waarmee moderne lezers vertrouwd zijn. Om Genesis op de juiste wijze te lezen, helpt het om enigszins op de hoogte te zijn van literaire

vormen uit de oudheid. Het zou dus te kort door de bocht zijn om te zeggen dat Genesis strijdig is met een goed begrip van wetenschap of historiografie (waarvan de standaardconclusies op een gegeven moment eveneens vatbaar zijn voor herziening). Simpel gezegd: de auteur van Genesis schrijft om het feit te verheerlijken dat God de wereld maakte, niet om de details uit te leggen hoe Hij dat deed.

Dit verschil in benadering betekent dat Gen. 1 zich niet bezighoudt met de processen van de schepping. Het zegt eenvoudig dat God de hemel en de aarde tot aanzijn riep door Zijn gesproken woord ('En God zei'). Bovendien legt het uit hoe God de aarde ordende in termen van tijd en ruimte. Daarbij onthult het dat de mensen aanvankelijk geschapen zijn door God en door God bestemd werden om Zijn vertegenwoordigers te zijn op aarde, om daarover te heersen tot Zijn eer en het welzijn van heel de schepping. Voor zover wetenschappers ontkennen dat God de Schepper is van alle dingen, bestaat er een fundamenteel conflict tussen de uitgangspunten en de conclusies van zulk wetenschappelijk werk en de Bijbel. Tegelijkertijd, voor zover het brandpunt van de wetenschap ligt bij het verstaan en het begrijpen van de wereld die God schiep, hoeft er geen conflict te zijn tussen de Bijbel en wetenschappelijk werk.

Gevat in termen van wat de auteur van Genesis wil vertellen, heeft zowel de Bijbel als de wetenschap een waardevolle en legitieme plaats. Als Goddelijke openbaring echter voorziet Genesis in kennis die menselijk onderzoek niet kan ontdekken. Als het anders was, zou er geen reden zijn waarom Genesis een deel van de Bijbel zou moeten zijn.

De moderne lezer vat Genesis dan het best, wanneer hij of zij op één lijn staat met de eigen bedoeling van Mozes bij het schrijven van het boek. Het is het voorste stuk van de grote vertelling van schepping, zondeval en verlossing – een vertelling die een glorieus hoogtepunt vindt in de opstanding van Jezus, de aanbataling voor de nog glorieuzere bekroning ervan. Het gaat over een goede wereld, gemaakt door een goede God, en de rol van de mens in die wereld, de geschiedenis hoe de bezoedeling door de zonde alles beïnvloedt, de geschiedenis hoe God van plan is deze gevolgen weer ongedaan te maken. Het leven dat iemand lichamenlijk leidt, iemands verbondenheid met de totale mensheid, iemands verbondenheid met en verantwoordelijkheid voor de geschapen wereld, iemands afhankelijkheid van de genade van God – ze zijn allemaal gebaseerd op het verhaal dat in Gen. 1 begint. Het christelijke leven, naar het verbond van de Sinaï, impliceert de noodzaak van morele zuiverheid, doorleefd in het lichaam; fysieke wetten waardoor God Zijn genade deelachtig maakt en een gemeenschap waaraan de gelovigen gebonden zijn. Ze bevestigen allemaal Gods aanvankelijke bedoeling met de schepping. Genesis biedt verder het model van Gods omgang

met Zijn schepping, namelijk de vertegenwoordiging: Adam vertegenwoordigde de mensheid en de wereld, en de consequenties van zijn val komen over allen die hij vertegenwoordigde. Dit verschaft het raamwerk voor het christelijke begrip van hoe Jezus Zijn vertegenwoordigende taak vervult, die consequenties heeft voor het volk dat Hij vertegenwoordigt, maar ook voor de rest van de schepping.

Literaire kenmerken

Zoals aangegeven, is Genesis een historisch boek, waarvan de geschiedenis is verpakt in literaire vormen.

Genesis is een bloemlezing van diverse vormen. Het is echter meer eenvormig dan de meeste bloemlezingen, omdat al het materiaal valt binnen het algemene genre van de historische vertelling. Daar staat tegenover dat de geschiedenis niet verpakt is zoals dat gebeurt in de historische boeken waarmee moderne lezers vertrouwd zijn. In plaats daarvan is Genesis allereerst een verzameling van wat men heldenverhalen zou kunnen noemen – episodische vertellingen, toegespitst op een centrale figuur voor wie de lezer sympathie dient te krijgen – met tussengevoegde geslachtsregisters. De eerste drie hoofdstukken behoren tot een genre dat bekendstaat als het verhaal van de oergeschiedenis. Genesis heeft ook iets gemeen met het epische genre omdat het verhaal gaat over universele geschiedenis (hs. 1-11) en over de wortels van het volk Israël (hs. 12-50).

Een literaire benadering van het boek Genesis vereist dat de lezer een juist begrip heeft van het algemeen aanvaarde concept van een literaire 'held'. Deze benadering heeft drie cruciale principes: (1) het echte leven levert de materialen voor een held, maar het beeld van de held wordt steeds verkregen door een selectie en een aftreksel van gegevens, onttrokken aan een groter geheel aan informatie over een persoon; (2) culturen huldigen helden als een manier om hun eigen idealen, waarden en deugden te verwoorden; en (3) literaire helden zijn vertegenwoordigers van de cultuur die hen voortbrengt en in zekere zin van de totale wereldbevolking. De helden in deze verhalen zijn niet altijd 'heldhaftig': ze zijn eenvoudigweg het menselijke aandachtspunt in het verhaal. Hun handelingen zijn dapper of lafhartig, edel of gemeen, of (vaker) een ingewikkelde mengeling van deze karakteristieken. Als de vertelling verdergaat, zouden de *onvoorziene gebeurtenissen* de lezer moeten opvallen – dat betekent dat de episodische verhalen ook anders hadden kunnen uitvallen, misschien zelfs hadden moeten uitvallen. Gods voorzienige zorg voor Zijn volk gebruikt hun onvolkomenheden om Zijn doeleinden voor hen veilig te stellen. De oorspronkelijke hoorders zouden dan hun eigen situaties zien als doortrokken van Gods bedoelingen, en op die manier leren hun leven te zien als een gave, dat geleefd

moet worden zoals God dat bedoelt. Een voorbeeld is de ontdekking van de dienaar dat Rebekka voorbestemd is Izaks vrouw te zijn (hs. 24). Elk van deze gebeurtenissen had anders kunnen uitpakken, en dan zouden Izak en Rebekka nooit getrouwd zijn – misschien, gelet op 24:3-8, zou Izak in het geheel niet getrouwd zijn, en waar zouden dan de beloften aan Abraham blijven? God hield echter Zijn belofte (we hoeven hier niet uit op te maken dat alles wat de dienaar deed juist was), en als gevolg van de beschouwing van deze gebeurtenis konden de eerste lezers zichzelf leren te zien onder de zorg van God. De moderne christelijke lezer is op dezelfde wijze erfgenaam en begunstigde van deze geschiedenis.

Tot de samenbindende literaire motieven behoren: (1) De kenschetsing van God en de geschiedenis van Zijn omgang met mensen. (2) Het zondige karakter van het menselijk geslacht en de individuele personen daarbinnen. (3) De geschiedenis van het plan van God dat zich ontvouwt om een volk voor Zichzelf te verlossen ondanks menselijke weerspanningheid. (4) Het 'heldenverhaal' als het bijna doorlopende genre. (5) Karakters, karakters, karakters: als men Genesis leest, stuit men steeds op ontmoetingen met onvergetelijke karakters en hun verhalen, en lessen over wijsheid en dwaasheid die van hen te leren zijn.

Overzicht

I. OERGESCHIEDENIS (1:1-11:26)

A. Gods schepping en de ordening van hemel en aarde (1:1-2:3)

B. De eerste mensen op aarde (2:4-4:26)

1. De man en de vrouw in de

hof van Eden (2:4-25)

2. Het paar komt in opstand

tegen God (3:1-24)

3. De zonen van Adam en Eva (4:1-26)

C. Nakomelingen van Adam (5:1-6:8)

1. Geslachtsregister van Adam

tot Noach (5:1-32)

2. De verdorvenheid van de mensheid (6:1-8)

D. Nakomelingen van Noach (6:9-9:29)

1. Noach en de zondvloed (6:9-9:19)

2. De vervloeking van Kanaän (9:20-29)

E. De nakomelingen van Noachs

zonen (10:1-11:9)

1. Geslachten, talen, landen

en volken (10:1-32)

2. De toren van Babel (11:1-9)

F. Nakomelingen van Sem (11:10-26)

II. GESCHIEDENIS VAN DE

AARTSVADERS (11:27-50:26)

A. Nakomelingen van Terah (11:27-25:18)

1. Een korte introductie op de

familie van Terah (11:27-32)

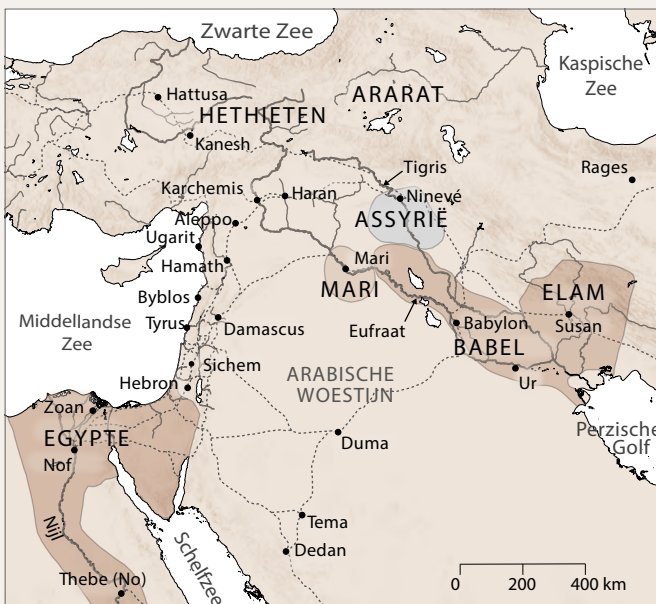
2. Abram verhuist naar Kanaän (12:1-9)

3. Abram in Egypte (12:10-20)

4. Abram en Lot scheiden van elkaar (13:1-18)

5. Abram redt Lot (14:1-24)
  6. Gods verbond met Abram (15:1-21)
  7. De geboorte van Ismaël (16:1-16)
  8. Het verbond van de besnijdenis (17:1-27)
  9. De verwoesting van Sodom (18:1-19:29)
  10. Lots relatie met zijn dochters (19:30-38)
  11. Abimelech neemt Sara op in zijn harem (20:1-18)
  12. De geboorte van Izak (21:1-21)
  13. Abimelech sluit een verbond met Abraham (21:22-34)
  14. Abraham op de proef gesteld (22:1-19)
  15. Nageslacht van Nahor (22:20-24)
  16. Dood en begrafenis van Sara (23:1-20)
  17. Een vrouw voor Izak (24:1-67)
  18. De dood van Abraham (25:1-11)
  19. Geslachtsregister van Ismaël (25:12-18)
- B. Nakomelingen van Izak (25:19-37:1)**
1. De geboorte van Ezau en Jakob (25:19-26)
  2. Ezau verkoopt zijn eerstgeboorterecht (25:27-34)
  3. Izak in Gerar (26:1-35)
  4. Izak zegent Jakob (27:1-45)
  5. Jakob wordt eropuit gestuurd om een vrouw te zoeken (27:46-28:9)
  6. Jakob in Bethel (28:10-22)
  7. Jakob ontmoet Rachel en Laban (29:1-14)
  8. Jakob trouwt met Lea en Rachel (29:15-30)
  9. De kinderen van Jakob (29:31-30:24)
  10. Jakob maakt zich klaar om terug naar Kanaän te gaan (30:25-31:18)
  11. Laban beschuldigt Jakob in Gilead (31:19-55)
  12. Jakob bereidt zich voor op de ontmoeting met Ezau (32:1-21)
  13. Jakobs worsteling met God in Pniël (32:22-32)
  14. Jakob wordt verzoend met Ezau (33:1-20)
  15. Dina wordt verkracht (34:1-31)
  16. Jakob reist verder naar Hebron (35:1-29)
  17. Het nageslacht van Ezau in Edom (36:1-37:1)
- C. Nakomelingen van Jakob (37:2-50:26)**
1. Jozef wordt als slaaf verkocht (37:2-36)
  2. Juda en Tamar (38:1-30)
  3. Jozef in Egypte (39:1-23)
  4. Jozef en de gevangenen van de koning (40:1-23)
  5. Jozef legt de dromen van de farao uit (41:1-57)
  6. De eerste reis van Jozefs broers naar Egypte (42:1-38)
  7. Jozefs broers keren terug naar Egypte (43:1-34)
  8. Benjamin wordt beschuldigd van diefstal (44:1-34)
  9. Jozef maakt zich bekend (45:1-28)
  10. Jakob trekt met zijn nageslacht naar Egypte (46:1-27)
  11. Jakobs nageslacht vestigt zich in Egypte (46:28-47:12)
  12. Jozef zorgt voor het volk tijdens de hongersnood in Egypte (47:13-26)
  13. Jakob verzoekt om begraven te worden in Kanaän (47:27-31)
  14. Jakob zegent Jozef, Efraïm en Manasse (48:1-22)
  15. Jakob zegent zijn twaalf zonen (49:1-28)
  16. Jakob sterft en wordt begraven (49:29-50:14)
  17. Jozef stelt zijn broers gerust (50:15-21)
  18. De dood van Jozef (50:22-26)

Het Nabije Oosten in de tijd van Genesis ca. 2000 v.Chr.

Het boek Genesis beschrijft gebeurtenissen in het oude Nabije Oosten vanaf het begin van de beschaving tot aan de verhuizing van Jakobs (Israëls) familie naar Egypte. De geschiedenissen van Genesis worden geplaatst te midden van enkele van de oudste naties ter wereld, o.a. Egypte, Assyrië, Babylonië en Elam.

De schepping

1^aIn het begin schiep God de hemel en de aarde.
²De aarde nu was woest en leeg, en duisternis lag over de watervloed; en de Geest van God zweefde boven het water.
³En God zei: Laat er licht zijn! En er was licht.

⁴En God zag het licht dat het goed was; en God maakte scheiding tussen het licht en de duisternis.
⁵En God noemde het licht dag en de duisternis noemde Hij nacht. Toen was het avond geweest en het was morgen geweest.* de eerste dag.
⁶^bEn God zei: Laat er een gewelf zijn in het midden van het water, en laat dat scheiding maken tussen water en water!

1:5 *Toen ... geweest* - Letterlijk: En het werd avond en het werd morgen; zie ook de verzen 8, 13, 19, 23 en 31.

^a Job 38:4; Ps. 33:6; 89:12; 136:5; Hand. 14:15; 17:24; Hebr. 11:3 ^b Ps. 33:6; 104:2; 136:5; Spr. 8:28; Jes. 42:5; Jer. 10:12; 51:15

1:1 *In het begin.* Dit openingsvers kan worden beschouwd als een **samenvatting**, een inleiding op heel de passage. Het kan ook worden gelezen als de **eerste gebeurtenis**, het begin van de hemel en de aarde (op enig moment vóór de eerste dag), met inbegrip van de schepping van materie, ruimte en tijd. Dit tweede gezichtspunt (het begin van de hemel en de aarde) wordt door de nieuwtestamentische auteurs met hun verzekering dat de schepping uit het niets was, ondersteund (Hebr. 11:3; Openb. 4:11). **schiep God.** Hoewel het Hebreeuwse woord voor 'God', 'Elohim', wat de vorm aangaat meervoud is (mogelijk om majesteit uit te drukken), is het woord 'schiep' enkelvoud, wat betekent dat over God gedacht wordt als zijnde één wezen. Genesis heeft een consistent monothéïstische visie, in klare tegenstelling tot andere berichten over de schepping uit het oude Nabije Oosten. Er is slechts één God. Het Hebreeuwse woord *bara*, 'scheppen', wordt in het or altijd gebruikt met God als subject. Hoewel het niet altijd gebruikt wordt om het scheppen uit niets te beschrijven, beklemtoont het Gods soevereiniteit en macht. **de hemel en de aarde** betekent hier 'alles'. Dat betekent dan dat 'in het begin' verwijst naar het begin van alles. De tekst geeft aan dat God alles in het heelal schiep, wat op deze manier bevestigt dat Hij het in feite schiep *ex nihilo* (Lat. 'uit het niets'). Het effect van de beginwoorden van de Bijbel is om vast te stellen dat God in Zijn ondoorgroendelijke wijsheid, soevereine macht en majesteit, de Schepper is van alle dingen die bestaan.

1:1-11:26 *Oergeschiedenis.* De eerste elf hoofdstukken van Genesis verschillen van de volgende. Hoofdstuk 12-50 richt de aandacht op één voornaamste familie lijn met belangrijke details, terwijl hs. 1-11 omschreven kon worden als een overzicht van de wereld vóór Abraham. Deze eerste hoofdstukken verschillen niet alleen wat onderwerp betreft van hs. 12 e.v., maar ook omdat er geen echte parallellen in andere literatuur bestaan met de aartsvaderlijke verhalen. In tegenstelling tot de aartsvaderlijke verhalen bestaan er echter wel andere oude, niet-bijbelse geschiedenissen zowel over de schepping als over de zondvloed. Het bestaan van zulke verhalen tast echter de autoriteit of de inspiratie van Genesis op geen enkele wijze aan. In feite staan de niet-bijbelse verhalen in schril contrast met het bijbelse getuigenis en helpen ze de lezer het unieke wezen en het

karakter van de bijbelse berichten over schepping en zondvloed te beseffen. In andere oude literaire tradities is de schepping een grote strijd die dikwijls een conflict tussen de goden behelst. De vloed werd gezonden omdat de goden het door mensen gemaakte lawaai niet konden verdragen, maar toch konden zij die niet in bedwang houden. Door deze verhalen leerden de mensen uit de oude wereld hun tradities over de goden die zij vereerden, en welke leefwijze mensen moesten volgen. Babylonische versies van scheppings- en zondvloedverhalen waren bedoeld om te tonen dat Babel het centrum was van de religieuze wereld en dat haar beschaving de hoogste was die door de mensheid bereikt was.

Door het lezen van Genesis kunnen lezers ontdekken dat het ontworpen is om deze misleidingen te weerleggen. Er is slechts één God, Wiens woord almachtig is. Hij hoeft slechts te spreken en de wereld komt tot aanzijn. De zon en de maan zijn geen goden op zichzelf, maar zijn geschapen door de ene God. Deze God heeft het niet nodig door mensen gevoed te worden, zoals de Babyloniërs geloofden dat zij deden door offers te brengen, maar Hij voorziet de mensen van voedsel. Het is menselijke zonde, geen Goddelijke plaag die de zondvloed veroorzaakt. Toen de toren van Babel nog lang niet tot de hemel reikte, werd die al een waarschuwing dat menselijke trots God niet kon bereiken, laat staan manipuleren.

Deze grondbeginselen, die zo duidelijk aan de dag treden in Gen. 1-11, vormen waarheden die zich door heel de rest van de Schrift voortzetten. De eenheid van God is fundamenteel voor bijbelse theologie, net als Zijn almachtige kracht, Zijn zorg voor de mensheid, en Zijn oordeel over de zonde. Het mag dan niet altijd duidelijk zijn hoe deze hoofdstukken zich verhouden tot geologie en archeologie, maar hun theologische boodschap is volkomen duidelijk. Wanneer men ze leest in overeenstemming met hun oorspronkelijke bedoeling, leveren zij de fundamentele vooronderstellingen voor de rest van de Schrift. Deze hoofdstukken zouden moeten fungeren als brillenglazen, zodat lezers zich richten op de kernpunten die hun auteur aanwijst en in het licht daarvan de Bijbel verder lezen.

1:1-2:3 *Gods schepping en de ordening van hemel en aarde.* Het boek Genesis opent met een majesteitelijke beschrijving van hoe God in het begin de hemel

en de aarde schiep en daarna de aarde zo ordende dat die Zijn woonplaats kon worden. Opgebouwd uit zeven gedeelten, elk gemarkeerd door het gebruik van stereotype uitdrukkingen, brengt de gehele episode het beeld tot uitdrukking van de almachtige, transcendente God, Die alles op zijn plaats zet met volkomen bewaamheid in overeenstemming met Zijn grootse ontwerp. De klemtoon ligt voornamelijk op hoe God alles ordende en structureerde. De structuur van de vertelling is als volgt: na het weergeven van de historische achtergrond (1:1-2) beschrijft de auteur de zes werkdagen (1:3-31) en de zevende dag, Gods sabbat (2:1-3). Elk van de zes werkdagen volgt hetzelfde patroon: het begint met 'en God zei' en eindigt met 'toen was het avond geweest en het was morgen geweest, de *n*-de dag'. Na de verklaring dat God de Schepper is van alle dingen (1:1), ligt het aandachtspunt van de rest van Gen. 1 voornamelijk op God Die de dingen tot aanzijn roept door Zijn woord en Die de geschapen dingen ordent ('laat het water ... samenvloeiën', 1:9), meer dan op het feit hoe de aarde oorspronkelijk geschapen werd (1:1). Verschillende gegevens maken dat duidelijk. Plantengroei wordt bijvoorbeeld genoemd op dag 3, kennelijk vóór de schepping van de zon op dag 4. Lezers die zich afvragen hoe deze passage in overeenstemming te brengen is met een modern wetenschappelijk inzicht, zouden de Inleiding moeten raadplegen bij: Genesis en de wetenschap. Bezien in de context van het oude Nabije Oosten zegt Gen. 1 dat God alles schiep. Het is echter ook een bericht over hoe God de schepping heeft gestructureerd in haar geordende complexiteit. Bij de eerste drie dagen maken de lezers kennis met dag, nacht, hemel, aarde, zeeën. Al deze thema's, en deze alleen, worden door God in het bijzonder genoemd. In de dagen 4-6 worden de drie onderscheiden gebieden bevolkt: de hemel met lichten en vogels, de zeeën met vis en allerlei wemelende dieren, en de aarde met vee en kruipend gedierte. Ten slotte geeft God gezag aan de mensen als Zijn onderkoningen om over al deze levende schepselen te heersen. Gen. 1 brengt een hiërarchie van autoriteit tot stand. De mensheid krijgt de Goddelijke opdracht om in Gods Naam te regeren over de schepselen. Het uiteindelijke doel is dat de hele aarde de tempel van God zou worden, de plaats van Zijn tegenwoordigheid, en Zijn glorie zou vertonen.

⁷En God maakte dat gewelf en maakte scheiding tussen het water dat ^aonder het gewelf is, en het water dat ^bboven het gewelf is. En het was zo.

⁸En God noemde het gewelf hemel. Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de tweede dag.

⁹En God zei: ^cLaat het water dat onder de hemel is, in één plaats samenvloeiën en laat het droge zichtbaar worden! En het was zo.

¹⁰En God noemde het droge aarde en het samenvloeiende water noemde Hij zeeën; en God zag dat het goed was.

¹¹En God zei: Laat de aarde groen doen opkomen, zaaddragend gewas, vruchtbomen, die naar hun

soort vrucht dragen, waarin hun zaad is op de aarde! En het was zo.

¹²En de aarde bracht groen voort, zaaddragend gewas naar zijn soort en bomen die vrucht dragen waarin hun zaad is, naar hun soort. En God zag dat het goed was.

¹³Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de derde dag.

¹⁴En God zei: ^dLaten er lichten zijn aan het hemelgewelf om scheiding te maken tussen de dag en de nacht; en laten zij zijn tot tekenen, en tot *aanduiding van vaste tijden en van dagen en jaren!*

¹⁵En laten zij tot lichten zijn aan het hemelgewelf om licht te geven op de aarde! En het was zo.

^a Ps. 33:7; 136:6; Spr. 8:24

^b Ps. 148:4

^c Job 26:10; 38:8; Ps. 24:2; 33:7; 136:6

^d Ps. 136:7

^e Deut. 4:19; Jer. 31:35

1:2 De beschrijving van de *aarde* in het begin als *woest en leeg*, een uitspraak die in het or alleen in Jer. 4:23 wordt herhaald, houdt in dat zij ordening en inhoud miste. De verwijzing naar *duisternis ... over de watervloed* duidt op de afwezigheid van licht. Deze aanvankelijke staat zal veranderen door Gods scheppingswerk: *de Geest van God zweefde* er. Deze uitleg schept een soort verwachting; er staat iets te gebeuren. Er is geen reden te veronderstellen dat er een lange tijd verliep tussen Gen. 1:1 en 1:2, gedurende welke tijd de aarde woest en leeg was. Kritische geleerden stellen dat het woord 'watervloed' (Hebr. *tehom*) een overblijfsel is van de Mesopotamische mythologie van het scheppingsverhaal, de Enuma Elish. Merodach moest bij het vormen van het heelal ook Tiamat overwinnen, een godin van de chaos. Deze geleerden geloven dat de Hebreeuwse God de godheid van de chaos, Tiamat, moest overwinnen in de vorm van de 'oervloed' (let op de overeenkomst tussen de twee woorden *tehom* en 'Tiamat'). Er zijn echter vele linguïstische redenen om een directe identificatie van die twee te betwijfelen. In ieder geval is er geen conflict in Genesis of in de rest van de Bijbel tussen God en de oervloed, aangezien de oervloed onmiddellijk Gods bevel opvolgt (vgl. 7:11; 8:2; Ps. 33:7; 104:6).

1:3-5 *En God zei*. In hs. 1 wordt de absolute macht van God uitgedrukt door het feit dat Hij alleen maar hoeft te spreken en de dingen zijn geschapen. Ieder nieuw gedeelte van het hoofdstuk wordt ingeleid door het spreken van God. Dit is het eerste van de tien scheppingswoorden in hs. 1. *Laat er licht zijn!* Licht is het eerste van Gods scheppingswerken, die Hij tot aanzijn roept. *dat het goed was* (v. 4). Alles wat God tot aanzijn brengt, is goed. Dit wordt een belangrijk refrein door het hoofdstuk (zie v. 10, 12, 18, 21, 25, 31). *God noemde het licht dag* (v. 5). Het brandpunt ligt in v. 5 op hoe God de tijd heeft ingericht in een wettelijke cyclus. 'Laat er licht zijn' kan dus het gloren van een nieuwe dag aanduiden. God wordt getekend als werkende gedurende zes dagen en rustende op de sabbat. Dat is een model voor de menselij-

ke activiteit. De vierde dag ontvouwt deze gedachte zich verder: de lichten krijgen een plaats aan de hemel voor tekenen en seizoenen, met het doel om de dagen, jaren en seizoenen van de grote feesten zoals Pasen te structureren. Deze gedachte dat de tijd gestructureerd is, wordt verder heel het hoofdstuk door benadrukt, als elke stap in Gods ordenen en voltooiën door avond en morgen verdeeld wordt in specifieke dagen. *Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de eerste dag*. De volgorde – eerst avond, dan morgen – helpt de lezer de gang van de passage te volgen: na de werkdag (v. 3-5a) is er een avond en dan een morgen. Dat impliceert dat er een nachttijd (de dagelijkse rust van de werker) tussenin zit. Zo is de werker voorbereid op de volgende werkdag die aanbreekt. Eenzelfde soort zinnen verdeelt hs. 1 in zes onderscheiden werkdagen, terwijl 2:1-3 een zevende dag vormt, Gods sabbat. Op de eerste drie dagen schept God de omgeving waarin de schepselen zullen wonen. Zo zijn de zeeën en de lucht (dag 2) in bezit genomen door vissen en vogels, die op dag 5 worden geschapen (zie tabel, p. 38). Bij onbevangen lezen van Genesis moet men deze dagen beschrijven als dagen in het leven van God. Hoe echter deze dagen zich verhouden tot menselijke dagen is moeilijker te bepalen (vgl. Ps. 90:4; 2 Petr. 3:8). Zie verder Inleiding: Genesis en de wetenschap.

1:6-8 *water*. Water speelt een belangrijke rol in de scheppingsliteratuur van het oude Nabije Oosten. In Egypte bijvoorbeeld gebruikt de schepper-god Ptah de vóórbestaande wateren (gepersonaliseerd in de god Nun) om het heelal te scheppen. Hetzelfde geldt voor het Mesopotamische geloof: de schepping komt voort uit de goden van de waterige chaos – Apsu, Tiamat en Mummu. Het bijbelse scheppingsverslag staat in schril contrast tot zulk donker mythologisch polytheïsme. In het bijbelse bericht is het water van de schepping geen godheid. Het is eenvoudig iets wat God schiep. Het dient als materiaal in handen van de enige soevereine Schepper. Zoals het licht gescheiden wordt van de duisternis, zo worden de

wateren gescheiden om een *gewelf* te vormen (v. 6-7), dat God *hemel* noemt (v. 8). Voor het woord 'hemel' wordt soms de term 'lucht' gekozen. Het is niet gemakkelijk de precieze betekenis van het Hebreeuwse woord *sjamajim*, 'hemel/hemelen', weer te geven. In deze context betekent het wat mensen boven zich zien, d.w.z. het gebied dat de hemellichten (v. 14-17) en de vogels (v. 20) een plaats biedt.

1:9-13 God ordent nog twee andere regionen: het *droge* dat de *aarde* vormt, en het *water* dat de *zeeën* vormt (v. 9-10). Dit zijn de laatste objecten die God in het bijzonder noemt. Dan beveelt God de aarde *groen* voort te brengen (v. 11-12). Hoewel de schepping van gewassen op dag 3 misplaatst lijkt te zijn, grijpt deze vooruit op wat God later zal zeggen in v. 29-30, waar het over voedsel gaat zowel voor de mensheid als voor de andere schepselen. De schepping van onderscheiden plaatsen op de dagen 1-3, naast de gewassen, grijpt vooruit op de vulling ervan in de dagen 4-6.

1:14-19 Dit gedeelte sluit nauw aan bij de ordening van dag en nacht op de eerste dag, waar de scheiding van licht en duisternis aan de orde is (v. 3-5). Hier ligt de nadruk op de schepping van de *lichten* die de tijd zullen beheersen, en tevens *licht op de aarde* zullen brengen (v. 15). Door ze als *het grote licht* en *het kleine licht* aan te duiden (v. 16), vermijdt de tekst het gebruik van termen die ook eigennamen waren voor heidense godheden, verbonden met zon en maan. Gen. 1 ondermijnt welbewust heidense ideeën dat het wezen van de natuur onder controle zou staan van verschillende godheden. (Voor de vroegere heidenen van het Nabije Oosten golden de goden in verschillende elementen van de natuur als personen. Daarom zijn in Egyptische teksten de goden Ra en Thoth verpersoonlijkt, respectievelijk in de zon en in de maan.) De term *maakte* (Hebr. *asah*, v. 16) hoeft alleen te betekenen dat God ze 'vormde' of 'eraan werkte'. Op zichzelf houdt die niet in dat ze tevoren niet in enigerlei vorm bestonden. De blik richt zich hier vooral op de manier waarop God de zon en de maan heeft beschikt om het verloop van de tijd in te stellen

¹⁶ En God maakte de twee grote lichten: het grote licht om de dag te beheersen en het kleine licht om de nacht te beheersen; *en* ook de sterren.

¹⁷ En God plaatste ze aan het hemelgewelf om licht te geven op de aarde,

¹⁸ om de dag en de nacht te beheersen en om scheidende te maken tussen het licht en de duisternis. En God zag dat het goed was.

¹⁹ Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de vierde dag.

²⁰ En God zei: Laat het water wemelen van wemende levende wezens; en laten er vogels boven de aarde vliegen, langs het hemelgewelf!

²¹ En God schiep de grote zeedieren en alle krioelende levende wezens waarvan het water wemelt, naar hun soort, en alle gevleugelde vogels naar hun soort. En God zag dat het goed was.

²² En God zegende ze en zei: ^aWees vruchtbaar, word talrijk, en vervul het water van de zeeën; en laten de vogels talrijk worden op de aarde!

²³ Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de vijfde dag.

²⁴ En God zei: Laat de aarde levende wezens naar hun soort voortbrengen: vee, kruipende dieren en wilde dieren van de aarde, naar zijn soort! En het was zo.

²⁵ En God maakte de wilde dieren van de aarde naar hun soort, het vee naar hun soort, en alle kruipende dieren van de aardbodem naar hun soort. En God zag dat het goed was.

²⁶ En God zei: Laten Wij mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis; en laten zij heersen over de vissen van de zee, over de vogels in de lucht, over het vee, over heel de aarde en over al de kruipende dieren die over de aarde kruipen!

²⁷ En God schiep de mens ^bnaar Zijn beeld; naar het beeld van God schiep Hij hem; ^cmannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen.

²⁸ En God zegende hen en God zei tegen hen: ^dWees vruchtbaar, word talrijk, vervul de aarde en onder-

^a Gen. 8:17 ^b Gen. 5:1; 9:6; 1 Kor. 11:7; Efez. 4:24; Kol. 3:10 ^c Matt. 19:4 ^d Gen. 8:17; 9:1,2,7

en te regelen in overeenstemming met Zijn bedoeling. De verwijzing naar *vaste tijden* (v. 14) of seizoenen en naar *dagen en jaren* vormt waarschijnlijk een verwijzing naar de bestemde tijden en patronen in de Hebreeuwse kalender voor de eredienst, feesten en religieuze vieringen (Ex. 13:10; 23:15).

1:16 en ook de sterren. Het immense heelal dat God schiep (zie aant. bij Jes. 40:25-26) wordt hier alleen in een korte uitdrukking genoemd, bijna alsof het een later opkomende gedachte was. Genesis concentreert de blik op de aarde. Het blikveld van de rest van de Bijbel is op mensen (man en vrouw) gericht als de kroon van Gods schepping en het voorwerp van Zijn grote verlossing.

1:20-23 Na de beschrijving van de schepping van *water* en het *hemelgewelf*, richt dit gedeelte zich op hoe zij worden gevuld met daarbij passende schepselen van allerlei soort. Als voortplantingsorganismen zijn zij door God gezegend zodat zij vruchtbaar kunnen zijn en hun eigen gebied vol kunnen maken.

1:21 De term *grote zeedieren* (Hebr. *tannim*) kan in verschillende contexten grote slangen, draken of krokodillen, maar ook walvissen of haaien (de waarschijnlijkste betekenis hier) aanduiden. Sommigen hebben geopperd dat dit ook kan slaan op andere uitgestorven schepselen zoals dinosaurussen. Kanaänitische literatuur schildert een grote draak als de vijand van de voornaamste vruchtbaarheidsgod Baäl. Genesis stelt God voor als Schepper van de grote zeedieren, maar zij zijn niet verwikkeld in een strijd met Hem. Hij is soeverein en op geen enkele manier in een strijd verwikkeld om het heelal te scheppen.

1:24-31 Dit is verreweg de langste passage die overgeleverd is voor één speciale dag. Ze maakt duidelijk dat dag 6 in deze passage de meeste aandacht krijgt. Het laatste gebied dat invulling nodig heeft, is het droge, of de aarde (zoals aangeduid

Locatie	Inwoners
1. Licht en duisternis	4. De lichten van dag en nacht
2. Zeeën en lucht	5. Vissen en vogels
3. Vruchtbare aarde	6. Landdieren (incl. mensen)
7. Rust en vreugde	

in v. 10). Hier wordt een significant onderscheid gemaakt tussen alle levende schepselen die geschapen zijn om op het droge land te leven, en menselijke wezens. Waar v. 24-25 gaat over 'levende wezens' die de aarde moet voortbrengen, richt v. 26-30 zich op de bijzondere status die aan mensen wordt toegekend.

1:24-25 vee, kruipende dieren en wilde dieren van de aarde. Deze termen groeperen de landdieren in drie brede categorieën. Dat slaat waarschijnlijk terug op de manier waarop nomadische herders ze zullen ervaren: dieren die als huisdieren kunnen worden getemd (bv. schapen, geiten, vee, en misschien kamelen en paarden); de kleine kruipende dieren (bv. ratten en muizen, hagedissen en spinnen) en het grotere wild en de roofdieren (bv. gazellen, leeuwen). Deze opsomming is niet als uitputtend bedoeld, en het is moeilijk om erachter te komen waar men bepaalde dieren moet plaatsen (bv. de huiskat). Zie verder Inleiding: Genesis en de wetenschap.

1:26 Laten Wij mensen maken naar Ons beeld. De tekst bepaalt het 'Ons' dat hier staat, niet nader. Sommigen hebben verondersteld dat God Zich hier richt tot de leden van Zijn Raad, die het or elders 'zonen van God' noemt (bv. Job 1:6) en het nt 'engelen', maar een belangrijke tegenwerping is dat de mens niet is gemaakt naar het beeld van engelen. Er is ook geen aanwijzing dat engelen deelnamen aan de schepping van menselijke wezens. Vele christenen en sommige Joden hebben 'Ons' opgevat als Gods spreken in Zichzelf, omdat alleen God scheidt

Gen. 1:27 (vgl. 5:1). Dit zou dan de eerste aanwijzing zijn voor de Drie-eenheid in de Bijbel (vgl. 1:2).

1:27 Er is discussie geweest over de uitdrukking *beeld van God*. Veel geleerden wijzen naar de gangbare overtuiging in het oude Nabije Oosten dat de koning de onzichtbare representant van de godheid was. Op die manier regeerde de koning in naam van de god. Echter, v. 26 verbindt het beeld van God met de uitoefening van heerschappij over alle andere schepselen van de zee, de hemel en de aarde. Daaraan kan men zien dat de mensheid hier bekleed wordt met autoriteit om als Gods vertegenwoordiger of onderkoning over de aarde te regeren (zie aant. bij v. 28). Andere geleerden onderstrepen het patroon van *mannelijk en vrouwelijk*. Zij trekken de conclusie dat de mensheid Gods beeld uitdrukt in relaties, in het bijzonder in de goed functionerende gemeenschap, zowel binnen het huwelijk als breder in de maatschappij. Doorgaans werd het beeld beschouwd als de mogelijkheden die mensen apart zetten van de dieren – mogelijkheden waardoor mensen op God lijken. Het gaat hier om karakteristieken als rede, moraal, taal, de mogelijkheid van het aangaan van liefdevolle en betrokken relaties, en creativiteit in alle vormen van kunst. Al deze inzichten kan men samenvatten door vast te stellen dat de *overeenkomsten* (de mens lijkt in zekere zin op God) het de mensheid mogelijk maken God te *vertegenwoordigen* door te regeren en waardevolle *relaties* met God, met elkaar en met de rest van de schepping op te

werp haar, en heers over de vissen van de zee, over de vogels in de lucht en over al de dieren die over de aarde kruipen!

²⁹En God zei: Zie ^aIk geef u al het zaaddragende gewas dat op heele de aarde is, en alle bomen waarvan zaaddragende boomvruchten zijn; dat zal u tot voedsel dienen.

³⁰^bMaar aan al de dieren van de aarde, aan alle vogels in de lucht en aan al wat over de aarde kruipt, waarin leven is, heb Ik al het groene gewas tot voedsel gegeven. En het was zo.

³¹En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, ^chet was zeer goed. Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de zesde dag.

2 Zo zijn de hemel en de aarde voltooid, en heet hun legermacht.

^{2d}Toen God op de zevende dag Zijn werk, dat Hij gemaakt had, voltooid had, rustte Hij op de zevende dag van al Zijn werk, dat Hij gemaakt had.

³En God zegende de zevende dag en heiligde die, want daarop rustte Hij van al Zijn werk, dat God schiep door het te maken.

De schepping van de mens

⁴Dit is wat uit de hemel en de aarde voortkwam,* toen zij geschapen werden. Op de dag dat de HEERE God aarde en hemel maakte –

⁵er was nog geen enkele veldstruik op de aarde en er was nog geen enkel veldgewas opgekomen, want de HEERE God had het niet laten regenen op de aarde; en er was geen mens om de aardbodem te bewerken,

⁶maar een damp steeg uit de aarde op en bevochtigde heele de aardbodem –

⁷toen vormde de HEERE God de mens uit ^ehet stof van de aardbodem en blies de levensadem in zijn neusgaten; zo werd de mens ^ftot een levend wezen.

2:4 Dit is wat uit de hemel en de aarde voortkwam – Letterlijk: Dit zijn de afstammelingen van de hemel en de aarde.

^a Gen. 9:3; Ps. 104:14,15 ^b Ps. 104:14 ^c Deut. 32:4; Mark. 7:37 ^d Ex. 20:11; 31:17; Deut. 5:14; Hebr. 4:4 ^e 1 Kor. 15:47 ^f 1 Kor. 15:45

bouwen. Dit 'beeld' en deze waardigheid geldt voor **beide** 'mannelijke en vrouwelijke' menselijke wezens. (Deze zienswijze is uniek in de context van het oude Nabije Oosten. In Mesopotamië schiepen de goden de mensen uitsluitend om werkzaamheden voor hen te verrichten.) De Hebreeuwse term *'adam*, vertaald als **mens**, is dikwijls een algemene term die zowel mannelijk als vrouwelijk aangeeft. Soms heeft deze echter betrekking op de man in onderscheid van de vrouw (2:22, 23, 25; 3:8, 9, 12, 20): dan wordt het de eigenaam Adam' (Gen. 2:20; 3:17, 21; 4:1; 5:1). In dit stadium wordt de mensheid als soort apart gezet van alle schepselen en gekroond met glorie en eer als beheersers van de aarde (vgl. Ps. 8:6-9). De gebeurtenissen die Gen. 3 beschrijft, hebben echter een belangrijke betekenis voor de positie van de mensheid in de schepping.

1:28 Zoals God de zeedieren en de vogels had gezegend (v. 22), zegent Hij ook de mensheid. **Wees vruchtbaar, word talrijk.** Dit motief keert in heel Genesis telkens terug in verbinding met Goddelijke zegen (zie 9:1, 7; 17:20; 28:3; 35:11; 48:4). Het dient als de basis van de bijbelse visie dat het tevoorschijn roepen van gelovige kinderen deel is van het scheppingsplan van God voor de mensheid. Gods scheppingsplan houdt in dat heel de aarde bevolkt wordt door hen die Hem kennen en verstandig dienen als Zijn mederegenten of vertegenwoordigers. **onderwerp haar, en heers.** De term 'onderwerp' (Hebr. *kabas*) betekent elders een volk of een land onderhorig maken zodat het dienst verleent aan degene die het onderwerpt (Num. 32:22, 29). De gedachte hier is, dat de man of de vrouw de hulpbronnen van de aarde voor het eigen nut moet aanwenden. Dat houdt in dat zij de aardse hulpbronnen moeten blootleggen en onderzoeken om die dienstbaar te maken aan menselijke wezens in het algemeen. Dit bevel levert de grond voor wijze we-

tenschappelijke en technologische ontwikkeling. Het verkeerde gebruik waaraan mensen hun leefgebied hebben blootgesteld, ontstaat als gevolg van Gen. 3. **over al de dieren.** Als vertegenwoordigers van God hebben mensen te heersen over alle levende wezens op de aarde. Deze opdrachten zijn echter geen mandaat om de aarde en haar schepselen uit te mergelen om de menselijke begeerte te bevredigen. Het feit dat Adam en Eva 'naar het beeld van God' (1:27) geschapen waren, houdt in dat God verwacht dat menselijke wezens de aarde op een wijze manier zullen regeren met hetzelfde gevoel van verantwoordelijkheid en zorg dat God heeft tegenover heel Zijn schepping.

1:31 Nadat Hij eerder bij zes gelegenheden verzekerde dat afzonderlijke aspecten van de schepping 'goed' waren (v. 4, 10, 12, 18, 21, 25), bevestigt God nu na de schepping van de man en de vrouw dat **al** wat Hij gemaakt heeft **zeer goed** is. Het aanvullende **en zie** nodigt de lezer uit de schepping te zien vanuit Gods bevoorrechte gezichtspunt. Terwijl vele dingen vanuit de hedendaagse wereld bezien niet goed lijken te zijn, was het in het begin anders. Genesis gaat verder met uit te leggen waarom dingen veranderden, en toont aan dat God daarvan niet te beschuldigen is. Al wat Hij schiep was zeer goed: het beantwoordt aan Gods bedoelingen en geeft uitdrukking aan Zijn overvloedige goedheid. Ondanks het binnendringen van de zonde (hs. 3) behoudt de materiële schepping haar goede eigenschappen (vgl. 1 Tim. 4:4).

2:1-3 Deze verzen brengen het openingsgedeelte van Genesis tot een afronding door er de nadruk op te leggen dat God het proces van de ordening van de schepping heeft voltooid. Het herhaalde commentaar dat God **rustte** houdt niet in dat Hij vermoeid was van het werk. De manier waarop alles in hs. 1 wordt gedaan, wekt een andere suggestie. Het

motief van Gods rusten wijst juist op het doel van de schepping. Zoals verschillende verslagen uit het oude Nabije Oosten weergegeven, is de Goddelijke rust verbonden met de tempelbouw. Gods doel met de aarde is, dat zij Zijn woonplaats zou worden. Ze is niet eenvoudigweg gemaakt om schepselen te huisvesten. Gods 'werkzaamheden' op deze dag (Hij **voltooidde, rustte, zegende, heiligde**) ondersteunen allemaal dit vreugdevolle patroon. Het concept van de aarde als een Goddelijk heiligdom, dat 2:4-25 verder ontvouwt, loopt de hele Bijbel door en komt tot een hoogtepunt in de toekomstige werkelijkheid die de apostel Johannes ziet in het visioen van 'een nieuwe hemel en een nieuwe aarde' in Openb. 21:1-22:5. **God zegende de zevende dag en heiligde die** (Gen. 2:3). Deze woorden vormen de basis voor de verplichting die God op de Israëlieten legt om op de sabbatdag te rusten van hun gewone werk (zie Ex. 20:8-11). Het refrain voor deze dag is nu niet avond-gevolgd-door-morgen. Dat brengt velen tot de conclusie dat de zevende dag nog steeds doorloopt (wat aan Joh. 5:17 en Hebr. 4:3-11 ten grondslag lijkt te liggen).

2:4-4:26 De eerste mensen op aarde. Aanvankelijk toegespitst op de hof van Eden, vertellen de episodes die dit gedeelte van Genesis vormen, opnieuw hoe Gods ordenend scheppen in de chaos is geworpen door de ongehoorzaamheid van het eerste menspaar. De daaropvolgende geschiedenis van Kaïn en Abel en vervolgens Lamech (hs. 4) toont hoe de wereld in een spiraal naar beneden wentelt in het geweld dat aan de zondvloed voorafging (6:11, 13). Deze gebeurtenissen zijn uiterst belangrijk voor het begrijpen van niet alleen heel Genesis, maar zelfs het geheel van de Bijbel.

2:4-25 De man en de vrouw in de hof van Eden. Op het overzichtsbeeld van de schepping in hs. 1 volgt onmiddellijk

